

БӨЛІМ: TURAN UNIVERSITY / UNIVER / СТУДЕНТ

Қазақстан Республикасындағы зорлық-зомбылық

ЖАРИЯЛАНДЫ 14.05.2025	ТИРЕК СӨЗДЕР family, law, law enforcement, prevention, society, violence, women's rights, алдын алу, әйел құқығы, закон, заң, зорлық-зомбылық, қоғам, құқық қорғау, насилие, общество, отбасы, права женщин, правоохранительные органы, профилактик, семья	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/179267/
---------------------------------	--	---

Қасенжанов Ағын Орынбекұлы

Ғылыми жетекші: Ф.ғ.к қауымдастырылған профессор **Тулекова Гулжан Хажмуратовна**

Құқықтану

Андатпа: Бұл мақалада Қазақстан Республикасындағы зорлық-зомбылық мәселесі қарастырылады. Зорлық-зомбылықтың түрлері, пайда болу себептері, оның қоғамға тигізетін әлеуметтік және психологиялық салдары жан-жақты талданады. Сонымен қатар, елімізде зорлық-зомбылықпен күрес бойынша қабылданып жатқан шаралар мен заңнамалық негіздерге тоқталып, бұл мәселенің алдын алуға бағытталған ұсыныстар беріледі.

Кілт сөздер: зорлық-зомбылық, отбасы, қоғам, құқық қорғау, әйел құқығы, заң, алдын алу.

«Насилие в Республике Казахстан»

Аннотация: В статье рассматривается проблема насилия в Республике Казахстан. Анализируются его виды, причины возникновения, социальные и психологические последствия для общества. Также уделяется внимание законодательной базе и мерам, принимаемым для борьбы с насилием и защиты жертв.

Ключевые слова: насилие, семья, общество, правоохранительные органы, права женщин, закон, профилактика.

«Violence in the Republic of Kazakhstan»

Annotation: This article explores the issue of violence in the Republic of Kazakhstan. It analyzes the types and causes of violence, as well as its social and psychological impact on

society. The article also examines the legal framework and current measures implemented to prevent violence and protect victims.

Keywords: violence, family, society, law enforcement, women's rights, law, prevention.

Кіріспе

Қазақстан қоғамы бүгінгі таңда көптеген әлеуметтік мәселелермен бетпе-бет келіп отыр, солардың бірі — зорлық-зомбылық. Бұл мәселе тек отбасылық деңгейде емес, бүкіл қоғам деңгейінде алаңдаушылық туғызуда. Зорлық-зомбылықтың әртүрлі түрлері бар: физикалық, психологиялық, жыныстық және экономикалық қысым көрсету. Бұл мақалада зорлық-зомбылықтың негізгі себептері, оның салдары және оны алдын алу жолдары туралы кеңінен сөз қозғалады.

Зорлық-зомбылық ұғымы және түрлері

Зорлық-зомбылық адамның құқықтары мен бостандығына қарсы жасалатын әрекеттер жиынтығы. Ол әртүрлі формада көрінуі мүмкін. Төменде оның негізгі түрлері толық сипатталады:

1. Физикалық зорлық-зомбылық

Бұл — адам денесіне қасақана зақым келтіру арқылы жүзеге асатын зорлық.

Мысалдары:

- Ұрып-соғу, тебу, итеру
- Шаштан тарту, қысып ұстау
- Қару немесе өткір затпен қорқыту
- Тамақ бермей қою немесе қозғалу еркіндігін шектеу

Салдары: Денсаулыққа зиян, жарақат, мүгедектік немесе өлім жағдайына дейін жеткізуі мүмкін.

2. Психологиялық (эмоциялық) зорлық-зомбылық

Адамның жан дүниесіне, психикасына қысым көрсету арқылы жүзеге асады.

Мысалдары:

- Қорқыту, тіл тигізу, балағат сөз айту
- Тұрақты түрде кемсіту, менсінбеу
- Жеке пікірін елемеу, кінә тағу
- Жалғыз қалдыру немесе оқшаулау

Салдары: Өз-өзіне сенімсіздік, күйзеліс, депрессия, мазасыздық, тұйықталу.

3. Жыныстық зорлық-зомбылық

Адамның еркінен тыс жыныстық әрекеттерге итермелеу, тиісу немесе жыныстық қорлау.

Мысалдары:

- Жыныстық қатынасқа күштеп мәжбүрлеу
- Қол тигізу арқылы тиісу
- Порнографиялық материалдарға күштеп қарату
- Қорқытып, ар-намысын таптау

Салдары: Психологиялық жарақат, ұялу, өзін кінәлі сезіну, кейде — жүктілік немесе жыныстық аурулар.

4. Экономикалық зорлық-зомбылық

Материалдық ресурстарды қасақана шектеу арқылы адамның тәуелділігін тудыру.

Мысалдары:

- Ақшаны бермей қою немесе тартып алу
- Жұмыс істеуге тыйым салу
- Жеке мүлкіне иелік етуге кедергі келтіру
- Тәуелділік жағдайын жасау (мысалы, толық қаржылық бақылау)

Салдары: Материалдық тәуелділік, еркіндіктің шектелуі, қорқыныш, үмітсіздік.

5. Әлеуметтік зорлық-зомбылық

Адамды қоғамнан, достарынан, туыстарынан қасақана оқшаулау әрекеттері.

Мысалдары:

- Достарымен араласуына тыйым салу
- Телефон, әлеуметтік желілерді пайдалануға шектеу қою
- Адамды жалғыз қалдыру, елемей
- Қоғамдық шараларға қатысуға мүмкіндік бермеу

Салдары: Жалғыздық, тұйықталу, қоғамнан шеттеу, психологиялық күйзеліс.

6. Цифрлық (кибер) зорлық-зомбылық

Ақпараттық технологиялар арқылы жасалатын қорлау, қысым көрсету.

Мысалдары:

- Қорқыту мақсатында хабарламалар жіберу
- Жеке фотоларды немесе видеоларды жариялаймын деп бопсалау
- Әлеуметтік желілерде мазақ ету немесе жала жабу
- Жалған аккаунттар арқылы қудалау

Салдары: Уайым, ұйқысыздық, күйзеліс, жалғыздық, тіпті суицидке бейімділік.

Зорлық-зомбылықтың пайда болу себептері

Зорлық-зомбылықтың негізгі себептері көп қырлы әрі күрделі. Олардың қатарында мыналарды атап өтуге болады:

- Отбасындағы тұрақсыздық: Ажырасу, ішімдікке салыну, тұрмыстық қиындықтар.
- Мәдени және дәстүрлі көзқарастар: Әйелдің немесе баланың орны төмен деп қабылданатын көзқарастар.
- Білімнің жетіспеушілігі: Адамдардың құқықтық сауатсыздығы мен өз құқығын қорғай алмауы.
- Қоғамдағы агрессия мен төзбеушілік: Әлеуметтік желідегі зорлықты насихаттау, еркін пікір айтуға мүмкіндік болмауы.
- Құқық қорғау жүйесіндегі олқылықтар: Полиция мен сот органдарының бұл істерге жеңіл қарауы.

Зорлық-зомбылықтың салдары

Зорлық-зомбылықтың қоғам мен жеке адамға тигізетін зардабы өте ауыр:

- Психологиялық салдары: Қорқыныш, күйзеліс, депрессия, өз-өзіне қол жұмсауға бейімділік.
- Әлеуметтік салдары: Адамдар қоғамнан оқшауланып, сенімсіздік пен тұрақсыздық артады.
- Экономикалық салдары: Жұмыссыздық, еңбек өнімділігінің төмендеуі, денсаулыққа кеткен шығынның артуы.
- Құқықтық салдары: Қылмыстың көбеюі, жазаланбаған әрекеттердің қоғамда кең таралуы.

Қазақстандағы жағдай

Қазақстанда зорлық-зомбылыққа қарсы күрес бағытында бірқатар заңнамалық актілер мен бағдарламалар қабылданды. Соның ішінде:

- «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы» заң (2009 ж.)
- Отбасылық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған дағдарыс орталықтары

мен сенім телефондары

- Мемлекеттік емес ұйымдардың, волонтерлік ұйымдардың жұмысы
- Полиция мен әлеуметтік қызмет өкілдерінің бірігіп жұмыс істеуі

Соған қарамастан, бұл мәселе әлі де өзекті. Әсіресе ауылдық жерлерде, әйелдер мен балалардың құқықтары толық қорғалмаған.

Зорлық-зомбылықтың алдын алу жолдары

1. Білім беру және құқықтық сауаттылықты арттыру: Адамдарға өз құқығын үйрету, құқық қорғау органдарының жұмысын түсіндіру.
2. Қоғамдық сананы өзгерту: Жынысқа, жасқа, ұлтқа қарамай тең құқықтылықты насихаттау.
3. Отбасылық тәрбиені нығайту: Жанұялық құндылықтарды, сыйластықты арттыру.
4. Қатаң заңдар мен жазалауды енгізу: Зорлық-зомбылық жасағандарға қатысты қатаң шара қолдану.
5. Қоғамдық бақылауды күшейту: Журналистика, волонтерлік ұйымдар, блогерлер арқылы бақылау жүргізу.
6. Психологиялық қолдау қызметтерін дамыту: Тегін көмек беретін орталықтарды көбейту.

Қорытынды

Қазақстанда зорлық-зомбылықпен күрес әлі де жүйелі түрде жүргізілуде. Дегенмен, бұл күрес тек заңдармен шектеліп қалмауы керек. Қоғамның әр мүшесі, әр отбасы бұл іске атсалысуы қажет. Зорлық-зомбылық — адамның қадір-қасиетіне, өміріне жасалған қиянат. Онымен күресу — әділетті, қауіпсіз қоғам қалыптастырудың алғышарты. Сондықтан да әрбір азамат бұл мәселеге бейжай қарамай, зорлықсыз болашақ үшін бірлесе әрекет етуі тиіс.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimgger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.